

РОБЪРТ ШЕКЛИ

НЕОБХОДИМАТА ВЕЩ

Част 0 от „Грегор и Арнолд“

Превод от английски: Александра Каназирска, 1981

chitanka.info

Ричард Грегър седеше до масата в офиса на „ААА, Служба за обеззаразяване на планетите“ и без ентузиазъм разглеждаше лежащия пред него списък с 2035 наименования, като се мъчеше да си припомни не е ли пропуснал нещо.

Антирадиационна смазка? Осветителни ракети? Пречиствател за водата? Не, списъкът включваше всичко необходимо. Грегър се прозина и погледна часовника си. Съдружникът му Арнълд вече трябваше да се върне. Беше отишъл да заръча тези 2035 неща и трябваше да проследи доставянето им до борда на космическия кораб. След няколко часа „ААА“ започваше поредната си задача.

Но всичко ли беше записал? Космическият кораб е като изгубен сред океана остров и ако на Денет-2 например се свърши фасулът, едва ли ще се намери там магазин, за да попълнят запасите. И спасителният кораб няма да долети на първия призив, за да замени изгорелия отражателен екран на основния двигател. Запасен екран трябва да си носиш сам заедно с инструкцията и другите там работи за монтирането му.

След няколко минути се появи Арнълд. Грегър подозрително изглежда съдружника си. Обикновено сияещото му лице и леко пружиниращата походка означаваха неприятности за „ААА“.

— Всичко ли достави! — запита Грегър.

— Дори повече! — с гордост отвърна Арнълд.

— Трябва да стартираме...

— Разбира се, разбира се — прекъсна го Арнълд и седна върху края на масата. — Днес спестих значителна сума.

— О — въздъхна Грегър. — По какъв начин?

— Нали знаеш — важно обясни Арнълд — колко пари се пилеят за наличните съоръжения при една експедиция. Вземаме със себе си 2035 неща в случай, че биха ни потрябвали. А в кораба е тясно и огромна част от тях вероятно изобщо няма да ни потрябват.

— Освен в онзи случай — забеляза Грегър, — когато ще спасят живота ни.

— Взел съм предвид и това. Въобще разгледах проблема изцяло. Съвсем случайно ми попадна една вещ, която действително трябва да вземем със себе си. Единствената наистина необходима вещ. Да вървим на кораба, ще ти покажа всичко.

По пътя към космодрума Арнълд не произнесе и дума, само загадъчно се усмихваше. Корабът беше вече на стартовата площадка.

— Погледни! — възкликна Арнълд и отвори люка. — Мечтата на всички космически пътешественици.

Грегър видя голяма, необикновена на вид машина. Цялата ѝ повърхност бе изпълнена с клавиши, бутони, дискове, прибори, индикаторни лампички.

— Какво е това?

— Нима не е прелестна? — Арнълд любовно поглади предния панел. — Джо, Междузвездният Вехтошар случайно я откри при себе си. Купих я буквално без пари.

На Грегър всичко му стана ясно. Вече беше имал вземане-даване с Джо. Сбирщината, която продаваше, естествено работеше, но можеше да погоди най-неочаквани номера.

— Нито една стока от Джо няма да полети с мен в Космоса — отрязва той. — Надявам се, че ще успеем да я продадем като старо желязо.

— Почакай — замоли го Арнълд. — Представи си следното: ние сме в глъбините на Космоса и изведнъж двигателят заяде. Проверката показва, че в топлинния кабел е изскочила дуралуминиевата гайка. А гайка не можем да намерим. Какво ще правим?

— Ще вземем нова гайка от тия 2035 неща, които мъкнем за тая именно цел — отвърна Грегър.

— Как не! Че в тоя списък няма дуралуминиеви гайки с диаметър четвърт дюйм! — победоносно възкликна Арнълд. — Аз проверих. Е, и тогава?

— Не знам. Може би ти ще ми кажеш?

Арнълд приближи до машината и натисна един бутон.

— Дуралуминиева гайка с диаметър четвърт дюйм — произнесе той високо и отчетливо.

Нещо забръмча в машината, индикаторните лампички замигаха. После предният панел се плъзна встрани и пред съдружниците се появи блестяща, току-що произведена гайка от дуралуминий.

— Ето какво ще сторим! — в гласа на Арнълд звучеше тържество.

— Само че... — Грегър несъмнено бе удивен. — Значи тя прави дуралуминиеви гайки. И какво още?

Арнълд отново натисна един бутон.

— Един фунт пресни скариди.

Този път върху панела се появиха пресни скариди.

— Да бях ги поръчал поне изчистени — въздъхна Арнълд и като натисна бутона, добави: — Графитен прът, дълъг четири фута, с диаметър два дюйма.

— Значи тя може всичко?

— Именно. Това е Конфигуратор. Изпробвай го сам.

Грегър натисна бутона и получи пинта чиста вода, ръчен часовник и бутилка кока-кола.

— Само че... — пак повтори той.

— Нима е по-добре да влачим със себе си 2035 неща? Далеч по-просто и логично е да получим необходимото в нужния момент.

— Не е лошо — съгласи се Грегър. — Но...

— Какво но?

Действително какво? Той не можеше да намери нито един довод против. Просто знаеше, че нито една от машините на Джо не работи така добре, както изглежда на пръв поглед.

След един час корабът напусна Земята. Той летеше към Денет-2, малка планета в съзвездието Дева. Този горещ и плодороден свят имаше само един съществен недостатък: там практически непрекъснато валеше.

Предстоеше им не особено сложна работа. Достатъчно изчерпателно проверените методи за контролиране на климата, многократно изпитани на други планети, на които съществуват подобни трудности, им позволяваха да се надяват, че „ААА“ ще се справи с дъжда най-много за седмица и планетата ще стане годна за живот.

Полетът премина без произшествия и ето че на екрана се появи Денет. Арнълд включи автопилота и поведе кораба за кацане през плътния слой мъгла. Най-сетне се появиха върховете на планините, а после се приближи и плоската, без нито едно дърво сива равнина.

— Какъв странен цвят има тая почва — забеляза Грегър.

Арнълд кимна в знак на съгласие. Като пое управлението на кораба, той го поведе към малка равнинка и изключи двигателите.

— Интересно защо няма растителност? — учуди се Грегър.

След минута той получи отговор. Корабът пропадна през „равнината“ и пролетя, както после разбраха, още десет фута. После шльопа на земята.

Такава плътна мъгла, която те приеха за твърда почва, можеше да се образува само на Денет. Като се убедиха, че са цели и невредими, те откачиха предпазните ремъци и започнаха да оглеждат кораба.

Свободното падане не му се бе отразило особено добре. Радиостанцията и автопилотът се бяха разлетели на всички страни, обшивката се бе смачкала. Но най-лошото бе, че пострада системата за управление на двигателите.

— Провървя ни — забеляза Арнълд.

— Да — съгласи се Грегър и се втренчи в обкръжаващата ги мъгла. — Следващия път при кацане ще използвам уредите.

— В известна степен дори се радвам на случилото се — продължи ентусиазирано Арнълд. — Сега ще видиш колко полезен е Конфигураторът.

Той състави списък на повредените детайли. После отиде до Конфигуратора, натисна бутона и каза:

— Анодна пластинка за ускорителя от пет квадратни дюйма, дебелина половин дюйм, сплав 342.

Машината мигновено изпълни заповедта.

— Трябват ни десет парчета — напомни Грегър.

— Знам. Още една — каза Арнълд и пак натисна бутона.

Конфигураторът не реагира.

— Навярно трябва да дам пълна команда — Арнълд отново натисна бутона и повтори изцяло поръчката.

Конфигураторът бездействуваше.

— Странно — удиви се Арнълд. Опита още веднъж — безрезултатно. После дълбоко се замисли, натисна бутона и каза: — Пластмасова чашка!

Предният панел се отдръпна и откри яркосиня пластмасова чаша.

— Още една!

Машината остави заповедта без отговор. Тогава Арнълд поиска цветен тебешир. Получи го веднага.

— Още един тебешир!

Никаква реакция.

— Очевидно Конфигураторът може да изработва всичко, което поискаме. Но го прави само в един екземпляр — забеляза Арнълд.

— Много добре — измърмори Грегър. — Но на нас ни трябват още девет анодни пластинки. И четири еднакви елемента за системата за управление. Какво смяташ да правиш?

— Все ще измислим нещо.

— Надявам се — въздъхна Грегър.

Двамата седнаха и дълбоко се замислиха.

— Има само едно обяснение — възкликна Арнълд след няколко часа. — Принципът на удоволствие!

— А?! — Грегър стреснато подскочи. Той отдавна дремеше, приспан от равномерния ромон на дъжда, който трополеше по обшивката на кораба.

— Тая машина несъмнено притежава определено ниво на съзнание — продължи Арнълд. — Тя получава заповед, анализира я и изготвя поискания продукт, чиято характеристика е заложена в паметта ѝ.

— Но само в единствено число — прекъсна го Грегър.

— Но защо? Струва ми се, че сме се сблъскали със самоналожени ограничения, свързани със стремежа към наслаждение. Или възможно е към псевдонаслаждение.

— Нещо не те разбирам.

— Слушай. Създателите на Конфигуратора не са могли да преценят възможностите му. Оттук следва единственото обяснение: машина с такава сложност придобива псевдочовешки качества. Тя изпитва псевдочовешки удоволствия от създаването на нови вещи. Но всяка вещь бива нова само веднъж. А после Конфигураторът иска да създава нещо друго. Заветното желание на Конфигуратора е да създаде всичко възможно. От негово гледище повторението е само губене на време.

— Никога не съм чувал подобна дивотия! — Грегър се прозина. — Да допуснем, че си прав. Но какво ще правим тогава?

— Не знам.

Него ден за обед Конфигураторът им приготви отличен бифтек, а за десерт съдружниците получиха ябълков сладкиш и швейцарско сирене. Настроението им значително се оправи.

— Заменители! — възкликна Грегър, докато дърпаше с наслада дима на хаванската пура, получена от машината. — Ето какво трябва да опитаме. Пластините могат да се изработят не само от сплав 342. На нас ни трябва да се доберем до Земята.

Само че да получат пластини от стомана или съдържащи нейни сплави, аналогични на 342, не им се удаде. От бронз ставаха, но с медта и оловото нищо не излезе. После последваха алуминий, кадмий, злато и сребро. Пластината от волфрам се оказа чудесна. Арнълд би дал мило и драго да разбере как я е изработила машината. Грегър се отказа от плутония, но се сети за свръхтвърдата керамика. Последната пластинка, която получиха, беше от цинк.

Приятелите славно се потрудиха и отбелязаха събитието с прекрасна вечеря.

На другия ден монтираха пластините на местата им. Сега двигателят по външен вид приличаше на покривка, същата от разноцветни парчета.

— Не е толкова лошо — рече Арнълд.

— Да се надяваме, че ще издържи — въздъхна Грегър. — Хайде да се залавяме със системата за управление.

Не им достигнаха четири идентични елемента — сложни и точни конструкции от стъкло и метал. Тук заместители не бяха подходящи.

Първия елемент Конфигураторът направи без възражение. И толкова. Към обед съдружниците вече издъхваха.

— Имаш ли някаква идея? — запита Грегър.

— Да. Да прекъснем и да обядваме.

Поръчаха си салата от раци. Конфигураторът за миг забръмча, но предният панел не помръдна.

— Какво става? — запита Грегър.

— От това се боях — въздъхна Арнълд.

— Какво има? Досега не сме му поръчвали раци.

— Не, но вече получихме скариди. И едните, и другите имат хитинови обвивки. Страхувам се, че Конфигураторът е запознат с класификацията на видовете.

— Тогава ще трябва да отворим консерви.

— Да — тъжно се усмихна Арнълд, — ама аз, като купих Конфигуратора, реших, че не си струва да се тревожим за консерви... И изобщо...

— Няма ли консерви?

— Не.

Те поискаха съомга, пъстърва. Безрезултатно. Печено говеждо, овнешки бут, свинско филе — нищо!

— Май че вчерашният бифтек олицетворява всички бозайници — констатира Арнълд. — Интересно. Ако бихме могли да създадем нова теория на класовете...

— Умирам от глад — прекъсна го Грегър.

Той поиска печено пиле и веднага го получи.

— Браво! — възкликна Арнълд.

— По дяволите! Трябваше да поискам печен щраус!

След скромната вечеря, която се състоеше от остатъците от пилето, Арнълд отиде при Грегър.

— Може би ще стане — рече той.

— Ще стане какво?

— Принципът на удоволствие — Арнълд закричи из каютата. — Машината притежава всички псевдочовешки качества. Тя определено е склонна към обучение. Мисля че ще можем да я научим да изпитва наслада от многократното възпроизвеждане на един и същ предмет. В частност елемента от системата за управление.

— Струва си поне да опитаме — съгласи се Грегър.

Цялата нощ те говориха на Конфигуратора. Арнълд убедително нашепваше за прелестите на повторемостта. Грегър, важно разсъждаваше върху естетическите достойнства, присъщи на създаването на толкова сложно устройство, каквото са елементите от системата за управление, и то нееднократно, а многократно, абсолютно идентични.

Мигането на лампичките показваше, че Конфигураторът внимателно ги слуша. И най-сетне, когато проблясваха първите утринни лъчи. Арнълд натисна бутона и даде команда за изготвянето на елементите за системата за управление.

Машината се поколеба. В усиленото ѝ бръмчене се усещаше обхваналата я неувереност. Внезапно панелът се плъзна встрани и се появи още един елемент.

— Победа! — закрещя Грегър и поиска още един елемент. В бръмченето се появиха басови нотки, но панелът не помръдна.

Грегър опита още веднъж, но панелът не мръдваше от мястото си. Сега намеренията на Конфигуратора не будеха съмнения: никакви двойници.

— Какво го прихвана? — изръмжа Грегър.

— Всичко е ясно — тъжно обясни Арнълд. — Конфигураторът реши да опита какво е това повторение. И реши, че то не му се нрави.

— Но това е нечовешко! — изпъшка Грегър.

— Напротив, съвсем човешко си е — печално го поправи Арнълд.

Дойде време за ядене и съдружниците трябваше да си блъскат главите, за да получат нещичко, което поне малко да напомня обед. Плодовете не предизвикваха затруднение, но не бяха особено питателни. Машината им даде късче хляб, но им отказа торта. Изяденото от тях преди това сирене изчерпа от листата за менюто всички млечни продукти. След дълго умуване най-сетне се сдобиха с парче китово месо.

След като се нахраниха, Грегър отново започна да убеждава Конфигуратора, описвайки му радостите на повторението. Ритмичното бръмчене и едва забележимото проблясване на лампичките сочеха, че Конфигураторът го слуша с половин ухо.

Във вътрешното помещение на кораба проникна плесен. Върху стоманената анодна пластинка се появи ръжда. Машината продължаваше да слуша дитирамбите за повторемостта, но изобщо не реагираше.

Наближи време за ядене. Приятелите получиха... жабешки бутчета, скакалци, печени в тесто (старинно азиатско ястие) и филе от игуани. Като погълнаха хладнокръвно жабите и скакалците, те осъзнаха, че от Конфигуратора по-нататък храна не бива да очакват.

От ужасната диета и от напрежението дългото лице на Грегър стана още по-костеливо. Арнълд откри в косите си плесен. А на планетата непрекъснато валеше. Космическият кораб бавно потъваше под собствената си тежест в меката почва.

И внезапно вдъхновение осени Грегър. Последен нищожен шанс, който не трябваше да пренебрегват. Той внимателно се приближи до Конфигуратора. Арнълд напрегнато го наблюдаваше. Очите му трескаво блестяха.

В първия момент нищо не се измени. Изведнъж Арнълд закрещя: „Отдръпни се, бързо се отдръпни!“

Машината затрептя, светлините замигаха, индикаторът засия със зловещо червено.

— Какво ѝ заповяда да направи? — стреснато запита Арнълд.

— Себе си — кротко отвърна Грегър.

Конфигураторът подскочи и изпусна черен облак дим. Съдружниците се разкашляха и закриха лица с ръце. Когато димът се разнесе, до покрития с олющена боя Конфигуратор стоеше неговият нов, блестящ двойник.

— Ура! — закрещя Арнълд и потупа Грегър по рамото. — Ти ни спаси!

Приятелят му сухо се усмихна.

— Не само това, аз спечелих и състояние за двама ни.

Доближи двойника и натисна бутона. И от черния облак дим излезе още един Конфигуратор.

След една седмица Арнълд и Грегър и трите Конфигуратора пристигнаха на космодрума, изпълнили изцяло задачата си на Денет. Първата работа на Арнълд бе да се отправи до Кенъл стрийт, а после и до центъра на Ню Йорк. След три часа се завърна на кораба.

— Всичко е наред — провикна се той. — Срецнах се с няколко бижутери. Бихме могли да им продадем примерно двадесет едри диаманта, за да не подбиваме цената. После предлагам да преминем на платина, а... Какво е станало?

— Нищо ли не забелязваш? — рязко попита Грегър.

— Какво е това? — Арнълд объркано огледа каютата, Грегър и Конфигураторите. Най-сетне забеляза, че сега вече не бяха три, както преди, а четири екземпляра.

— Заповядал си им да направят още един ли? Чудесно! — Одобри той. — А сега да пристъпим към диамантите.

— Нищо не си разбрал — поклати глава Грегър. — Погледни.

Той натисна бутона на най-близкия Конфигуратор и произнесе: „диаманти“.

Конфигураторът избълва облак дим и... поредния Конфигуратор!

— Проклетият принцип на удоволствие! — изкряска Грегър. — Повторение! Тая дяволска машина си е изгубила ума!

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 9 от 1981 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.